

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet Starkare kommuner - med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Finansdepartementet har berett Jönköpings kommun tillfälle att senast den 30 september yttra sig över Kommunutredningens slutbetänkande ”Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget” (SOU 2020:8). Jönköpings kommun lämnar följande synpunkter.

Jönköpings kommun vill inledningsvis understryka den viktiga roll som det kommunala självstyret har i vårt land ur ett demokratiskt perspektiv. Det betyder korta avstånd mellan medborgare och förtroendevalda och att beslut som berör många människors vardag tas med hänsyn till lokala förhållanden. Tillsammans med civilsamhällets förenings- och organisationsliv bidrar det lokala självstyret till att ge samhället en stabil och demokratisk bas. Statens uppgift är att bidra till att rimliga, likvärdiga förutsättningar skapas för kommuner och regioner att utöva självstyrelsen och fullfölja sina uppdrag. Denna ansvarsfördelning är en viktig utgångspunkt för de frågor som Kommunutredningen arbetat med.

Strukturella åtgärder

Kommunsammanläggningar kan innebära såväl fördelar som nackdelar. Till fördelarna kan räknas möjligheter till ökad professionalitet och rättssäkerhet. En större kommun kan dra nytta av vissa stordriftsfördelar och bör också ha bättre förutsättningar att arbeta med utvecklingsfrågor. Nackdelar kan bland annat vara minskade kontaktytor mellan medborgare och förtroendevalda vilket kan leda till minskat förtroende för politiker. Mest intressant är, enligt Jönköpings kommuns uppfattning, att olika studier tyder på att kommunsammanläggningar inte betyder minskade kostnader eller andra påtagliga fördelar för kommunernas kärnverksamheter. Därmed bör slutsatsen bli att kommunsammanläggningar inte utgör någon enkel lösning för komplexa problem och bara bör vara aktuella när kommuner själva initierar en sådan process. Erfarenheter visar för övrigt att det annars är svårt att få till stånd sammanläggningar av kommuner eller regioner på frivillig väg. Däremot anser Jönköpings kommun att det ska vara möjligt för kommuner att samverka på olika sätt inom olika områden. De nya reglerna om generell rätt till kommunal avtalssamverkan, initierade av Kommunutredningen, som trädde i kraft 2018 har förbättrat möjligheterna i det avseendet. Jönköpings kommun har goda erfarenheter av olika former av samverkan med närliggande kommuner, bl a för ökad miljönytta inom avfallsområdet och för tillgång till olika specialistfunktioner. Möjligheten att sluta samverkansavtal är ett viktigt komplement – och ofta

en enklare och bättre möjlighet – än att bilda kommunalförbund eller samägda bolag.

Jönköpings kommun ställer sig positiv till förslaget om statsbidrag till kommuner som vill bedriva ett utvecklingsarbete med sikte på utökad strategisk samverkan eller frivillig sammanläggning eftersom sådant arbete är resurskrävande. Statsbidraget bör omfatta även genomförandekostnader. Däremot avstyrker kommunen betänkandets förslag om att staten ska kunna ta över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanläggningar.

Jönköpings kommun har inget att erinra mot att en kommundelagation inrättas inom Regeringskansliet med det uppdrag som anges i betänkandet. Däremot ser kommunen ingen roll för landshövdingarna i detta arbete.

Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Jönköpings kommun delar Kommunutredningens uppfattning om vikten av att staten säkerställer att kommunerna har tillräckliga ekonomiska förutsättningar och att alltid beakta finansieringsprincipen när uppgifter läggs över på kommunerna. Staten måste också fullt ut ta ansvar för sina egna åtaganden och de statliga uppgifterna vilket har stor betydelse för kommunernas möjligheter att utföra sina uppdrag. Brister finns i det avseendet, där den statliga infrastrukturen kan tjäna som ett sådant, tydligt exempel. Sedan lång tid tillbaka tvingas både kommuner och regioner till att medfinansiera olika, statliga infrastrukturprojekt för att de ska bli genomförda. Kommuner och regioner tvingas kort sagt ta av sina resurser för kärnverksamheter för att bekosta sådant som hör till statens ansvarsområde. Denna oordning riskerar att allvarligt skada förtroendet mellan kommuner/regioner och staten. Samverkan mellan den lokala och regionala nivån å ena sidan och den nationella nivån å andra sidan förutsätter ömsesidig respekt.

Till statens åtagande ska också höra att vara närvarande i alla delar av landet. I likhet med Kommunutredningen anser Jönköpings kommun att det är viktigt inte bara för kommuner och regioner utan också för att det bidrar till en mer kompetent, mer vidsynt och mer accepterad statlig förvaltning. I sin förlängning är också detta en viktig demokratiaspekt.

Kommunernas ekonomi

Jönköpings kommun välkomnar en utveckling i riktning mot mer generella statsbidrag. Den flora av riktade statsbidrag och kostnadsersättningar som kommunerna levt med under många år skapar en rad olika problem. Det leder till osäkerhet och oförutsägbarhet i den ekonomiska planeringen samt omfattande och betungande administration för både kommuner och stat. Mindre kommuner kan missgynnas när riktade statsbidrag är förenade med krav om egenfinansiering eller när deras administrativa resurser helt enkelt inte räcker till för att skaffa överblick och för att söka bidragen. Betänkandet återger dessutom slutsatser från Statskontoret som visar att riktade statsbidrag inte alltid hamnar hos dem som bäst skulle behöva dem.

Jönköpings kommun tillstyrker således resonemangen i betänkandet om att staten i ökad utsträckning ger kommunerna bidrag i form av generella statsbidrag och om införandet av en statsbidragsprincip som ger vägledning när riktade statsbidrag övervägs.

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget om att göra en översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Det är angeläget att arbetet bedrivs brett och omfattar alla olika delar eftersom det visat sig svårt att göra förändringar i en delmodell i taget. Syftet måste vara ökad träffsäkerhet för att skapa likvärdiga förutsättningar för kommunerna. Jönköpings kommun delar utredningens uppfattning om att översynen måste omfatta en analys av om det finns behov av förändringar i systemet för att hantera ökad omfördelning mellan kommunerna, exempelvis genom ökad statlig finansiering. Systemet måste, för att ha legitimitet, säkra att kommunerna har likvärdiga förutsättningar för att fullfölja sina uppgifter.

Kommunernas kompetensförsörjning

Kommunen har inget att invända mot åtgärdsförslagen kopplade till kommunernas kompetensförsörjning.

Kommunernas digitaliseringsarbete

Enligt Jönköpings kommuns uppfattning hade frågan om kommunernas digitaliseringsarbete gärna kunnat belysas ytterligare i utredningen. Det kan ifrågasättas om det är effektivt att enskilda kommuner, regioner och statliga myndigheter var för sig ska lägga så stora resurser på digitaliseringsfrågor samtidigt som det finns en stor potential för samverkan. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) bör få ett tydligare uppdrag och större resurser för att stödja och driva det offentliga Sveriges digitaliseringsarbete.

Övriga förslag och bedömningar

Kommunutredningen menar att kommunernas planeringsprocesser kan förstärkas genom flernivåsamverkan och att man ser ett behov av insatser för att förbättra samspelet mellan lokala och regionala planeringsprocesser. Jönköpings kommun förstår att ett sådant behov kan finnas i storstadsområdena där många kommuner är sammankopplade funktionellt, men vill framhålla att det på andra håll i landet inte ser ut på det sättet. Samma resonemang kan således inte tillämpas överallt. Kommuner och regioner är också jämbördiga men med olika ansvarsområden och regioner kan inte agera som om de har en ställning överordnad kommunerna. Jönköpings kommun vill poängtera vikten av att det kommunala planmonopolet ligger fast.

De statliga myndigheterna utgör också, vilket Kommunutredningen påpekar, en viktig resurs i samhällsplaneringen. En god samverkan – med respekt för varandras olika roller – är nödvändig och kan utvecklas ytterligare. Däremot anser Jönköpings kommun att den roll som Tillväxtverket föreslås få knappast kommer att bidra i en sådan riktning.

Mot betänkandets övriga förslag och bedömningar har Jönköpings kommun inget att invända.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunstyrelsens ordförande

Johan Fritz
Stadsdirektör